

VÁCLAV KRÁL

DOUPOV A DOUPOVSKÉ HORY - MINULOST A PŘÍTOMNOST

V. Král: *Doupov and Doupovské hory Mountains - the past and the present*. - Sborník ČGS, 98, 2, p. 68 - 74 (1993). - In introduction to the monothematic issue dedicated to the problems of the military area of Hradiště in the Doupov mountains, the author deals with the history of the region from the old Slavic settlement, through its almost complete germanization, to the evacuation of the German ethnicum after the World War II. Besides, he summarizes the basic facts about the natural science exploration of this interesting area.

KEY WORDS: history of the territory - development of a natural science research.

Oblast Doupovských hor patří v současné době patrně k nejméně známým územím celé České republiky. Příčinou je nejen odlehlost tohoto hornatého kraje od hlavních dopravních spojů a z toho plynoucí jistá nevýhoda proti okolním atraktivnějším či úrodnějším oblastem jako je Karlovarsko, Žatecko, střední Poohří či Krušné hory, ale i malá znalost historie tohoto území, osídleného až do konce druhé světové války téměř výhradně německým obyvatelstvem. Po exodu tohoto obyvatelstva se stala větší část Doupovských hor vojenským výcvikovým prostorem, a tím územím pro civilní obyvatelstvo nepřístupným. Tato situace trvá letos právě již čtyřicet let, a to je jistě dostatečná doba k tomu, aby veškeré civilní zájmy a vztah k tomuto území byly zcela zprětrhány a znalosti o něm upadly v zapomnění, tím spíše, že veškeré informace o tomto prostoru byly v uvedené době udržovány v hluboké tajnosti.

Zprávy o osídlení Doupovska jsou již z 11. a 12. století. Podle německých pramenů (M. Tippmann 21) byla v kostele v bývalé vsi Žďáru pamětní deska z roku 1570, podle níž tam již v roce 1080 stála fara. Již v této době užívaly kláštery ke kolonizaci svých statků v západočeském pohraničí německé přistěhovalce ze Saska a z Bavorska. Ve známém bavorském klášteře Waldsassen je prý uchována darovací listina, jíž věnoval český vladyka Milgost v roce 1193 doupovské obce Hluboká (Tiefenbach) a Trmová (Dürmaul) cisterciáckým mnichům v Mašťově (Maschau) na Podbořansku. Zmíněná obec Žďár, která ležela 6 km na severovýchod od dnes již neexistujícího Doupova, náležela starobylému rodu Žďárských ze Žďáru, jak o tom svědčí písemné zprávy z roku 1295. Rod Žďárských tam sídlil v tvrzi přebudované později na renesanční zámek a své panství držel až do roku 1653, kdy přešlo koupí do rukou Jana z Příchovic. Širší okolí Doupova bylo ovšem tehdy většinou panstvím starého českého zemanského rodu Doupovců z Doupova (v německém znění Gutscherrschaft der Duppauvece), kterému patřila řada osad v širším okolí, např. Valeč a Žlutice. Jak vyplývá ze seznamu obcí uvedeného dále v tomto textu, šlo o jména převážně českého původu, jež byla v kolonizačním období poněmčena. Podle A. Profouse (15) mělo jméno Doupova prvotní tvar Dúpov ze staročeského slova dúpa, tj. dutina. Toponyma stejného původu ostatně najdeme i v jiných slovanských zemích, např. v Bulharsku je na úpatí Rily město Dupnica, přejmenované v nedávném komunistickém období na Stanke Dimitrov. V Bulharsku je také celá řada jeskyní s názvy Temnata dupka apod. Naproti tomu němečtí vlastivědní pracovníci (V. Karell 6, Archiv) se snažili vysvětlovat původ německého názvu Duppau jinak. Nejstarší německý tvar Toppau je prý hornosaskou formou pro "Topfau", tj. údolní nivu (Au), v níž byly nalezeny četné předhistorické nádoby (Topf

- hrnec). Jedna taková pohanská obětní nádoba prý byla i v doupovském městském znaku. Němečtí autoři (F. J. Stocklów 20, M. Tippman 21) uvádějí, že oblast Doupovských hor byla poněmčena již během vlády Přemyslovců. Bylo-li tomu tak, pak jistě i v této oblasti došlo k určitému zvratu v době husitských válek. Po bitvě u Zlutic roku 1422 se stalo toto město na čas místním střediskem husitského hnutí. Četné práce českých historiků a jazykovědců o poněmčování Českých zemí však kladou poněmčení tohoto území do dob pozdějších. Nejlépe to dokumentují práce ilustrované mapami. Tak J. Kapras (5) uvádí 16. století, E. Skála (19) klade poněmčení koridoru podél údolí střední Ohře již do 14. a 15. věku, ale vlastní horskou část Doupovska rovněž až do 16. století. Tomuto druhému období nasvědčují i významné historické události. Český rod Doupovců z Doupova, bohatě rozvětvený, se příbuzenskými svazky odstěhoval do různých částí českých zemí, avšak v původním sídle pozvolna vymírá a panství v Doupově ztrácí. Majetek připadá německému šlechtickému rodu Schlicků, když se hrabě Kryštof Schlick roku 1565 oženil s dcerou posledního mužského potomka Doupovců z Doupova. Jak známo, Schlickové založili slávu jáchymovských stříbrných dolů, jež byla právě v první polovině 16. století doprovázena velkým přílivem německých horníků i jiných osadníků. Roku 1566 udělil K. Schlick Doupovu městská práva a vybavil je dalšími privilegii. Od té doby zůstalo Doupovsko trvale pod panstvím německé šlechty. Schlickové byli protestanti, a tak se jim porážka na Bílé Hoře stala osudnou. Hrabě Joachim Andreas Schlick, vrchní zemský soudce království Českého, ztratil hlavu na Staroměstském náměstí v Praze 21. 6. 1621 a jeho bratranec Johann Albin Schlick, majitel doupovského panství, který doprovázel zimního krále Bedřicha Falckého do Prahy, ještě včas mohl utéci ze země, ale byl exekuční komisí odsouzen jako vlastizrádce ke ztátě života, cti a veškerého majetku ve prospěch císaře. Císař pak prodal doupovské panství jednomu z vítězů bělohorské bitvy, císařskému plukovníku Vilému hraběti de Verdugo, španělskému válečnému radovi, za odhadní cenu 49 894 zlatých a 10 krejcarů, z čehož byla odečtena suma 35 000 zlatých jako dar císaře. Po tomto cizinci se v Doupově vystřídal ještě řada německých šlechtických rodů, z nichž poslední byl rod Zedtwitzů. Hrabě Kurt von Zedtwitz byl majitelem Doupova až do roku 1945.

Doupovsko jako hornatá oblast vždy tvořilo spíše rozhraní větších administrativních celků, a proto se administrativní začlenění často měnilo. Do roku 1850 náležel Doupov k Loketskému kraji, později k Chebskému a do roku 1868 k Zateckému kraji. Od té doby byl součástí správního okresu Kadaň a byl sídlem okresu soudního. Tato situace přecházela i období po zřízení Československé republiky a skončila prakticky až v roce 1960 novým krajským a okresním členěním, kdy největší část Doupovských hor připadla okresu Kalvary Vary, jen menší části na východě byly začleněny do okresů Chomutov a Louny.

Dnes již neexistující Doupov byl malým venkovským městečkem s počtem obyvatel kolem 1500. Město položené v kalderové kotlině Doupovských hor ve výšce 578 m n.m. však bylo střediskem soudního okresu, tedy sídlem soudu a berního úřadu, mělo zámek, původně hrad založený roku 1119 (?), přebudovaný roku 1580 na renesanční zámek a v letech 1665-70 a 1723 barokizovaný, dále farní kostel z roku 1648, piaristickou kolej s druhým kostelem z roku 1769, nadační vyšší gymnázium, arcibiskupský chlapecký konvikt, kromě základních škol řemeslnickou pokračovací školu, ředitelství velkostatku (1564 ha, z toho 874 ha lesa), vlastivědné muzeum, pivovar a čtyři mlýny. V městě byly tři hotely, koupaliště a od roku 1902 mělo železniční spojení do Vilémova a Kadaně. Průmyslové závody tam nebyly, ale zato množství malých výrobních a řemeslnických podniků. Již v 18. a 19. století se úspěšně rozvíjeli především soukeníci, obuvníci a dále výrobci punčoch a pleteného zboží. Zemědělství nemělo v Doupovských horách tak dobré podmínky jako v okolních níže položených oblastech, ale i v okolí Doupova se pěstovaly kvalitní druhy ječmene, ovsa a brambor a od 18. století byl zaveden hledaný červený jetel. Ale důležitější a výnosnější než pěstování zemědělských plodin bylo pastvinářství a chov dobytka. Horské louky poskytovaly průměrně 8 q vysoce kvalitní píce na 1 ha. Choval se hovězí dobytek (mlékem

bylo zásobováno nejen blízké okolí, ale např. i lázně Teplice) a dále ovce. Při stavu 749 ovcí na hospodářství doupovského panství byl v roce 1921 roční výnos vlny 22,7 q. Velké úspěchy mělo i pěstování některých druhů ovoce (zvláště prý byly známe později dozrávající doupovské višně), vysoké úrovně dosahovalo i hojně rozšířené včelařství.

Doupovsko bylo až do roku 1945 krajem téměř výhradně německým. Statistické údaje v době Rakousko-Uherska vykazují 99,8 až 100 % německy mluvícího obyvatelstva, první československé sčítání v roce 1921 udává pro soudní okres Doupov 99,6 % obyvatelstva národnosti německé, 0,2 % české a 0,2 % židovské. V absolutních číslech měl v roce 1930 soudní okres Doupov 7119 obyvatel, z nichž bylo jen 86 Čechů, tj. 1,2 %. Město Doupov mělo v téže roce 1524 obyvatel, z toho jen 18 Čechů. Již od konce 19. století se projevoval ve většině obcí doupovského soudního okresu úbytek obyvatelstva a tento proces, který pokračoval i v éře Československa, byl radikálně ukončen vysídlením Němců v letech 1945-1946. Obraz o tom podává následující tabulka sestavená na základě československých statistických údajů:

Tab 1. - Vývoj obyvatelstva v soudním okrese Doupov v l. 1920 - 1950

	1920	1930	1945	1946	1947
S. o. Doupov	7 529	7 119	6 945	2 215	2 188
obec osada					
Dobřenec, Dobrenz	371	387	323	80	98
Dobřenec, Dobrenz	147	146			
Emanuelshof	92	107			
Konice, Kunitz	132	134			
Doupov, Duppau	1 605	1 524	1370	*750	525
Heřmanov, Hermersdorf	182	181	160		11
Jeseň, Gässing	185	154	104		33
Jírov, Jurau	183	192	139		7
Mětikalov, Meckl	432	404	420	**149	189
Bukovina, Bokwa	114	107			
Mětikalov, Meckl	318	297			
Oleška, Oleschau	495	453	422	142	138
Kozlov, Koslau	136	119			
Oleška, Oleschau	359	334			
Petrov, Petersdorf	292	276	254		19
Prachomety, Promuth	198	180	114		28
Řednice, Rednitz	384	366	396	201	189
Tocov, Totzau	577	561	469		79
Trmová, Dürmaul	288	266	264	100	97
Tureč, Tursch	627	610	620	48	75
Obrovice, Wobern	169	164	172	86	95
Sedlec, Zettlitz	200	190	163	73	64
Tureč, Turtsch	258	256	285	48	75
Víska, Dörfles	309	299	223		41

Zakšov, Sachsengrün	402	376	325	115	99
Žďár, Saar	578	557	451	***352	203
Žbletín, Sebeltitz	421	333	271	119	123
Hluboká, Tiefenbach	195	158			
Maleš, Molischen	120	90			
Žbletín, Sebeltitz	106	85			

*/ včetně obcí: Heřmanov, Jesení, Jírov, Prachomety a Víška

**/ včetně osady Bukovina

***/ včetně obcí Petrov a Toco

Údaje o roce 1945 se vztahují k prosinci, kdy ještě bylo přítomno německé obyvatelstvo. Větší úbytky proti létům minulým lze vysvětlit válečnými událostmi, odchodem na západ do americké okupační zóny před postupující Rudou armádou, ale také neorganizovaným, tzv. "divokým" odsunem českými "revolučními gardami". Údaje o roku 1946 se opět vztahují k prosinci, tedy po vysídlení Němců. Čísla tedy představují počty prvních nových českých osídlenců, jež dosahovaly většinou jen kolem jedné třetiny původního německého obyvatelstva. Statistické údaje se opíraly o počty vydaných potavinových lístků a v nedosídlených oblastech často zahrnovaly celé skupiny obcí. V následujícím roce se uvedené údaje vztahují k datu 22. 5. 1947 a svědčí o větších či menších pokrocích v osídlování pohraničí. Další údaje máme až o sčítání v roce 1950 a příslušný statistický lexikon uvádí všechny uvedené obce a osady soudního okresu Doupova jako "zaniklé"! Jedinou výjimkou v seznamu uvedených obcí je Dobřenec. Tato obec totiž leží na východním okraji Doupovských hor a v roce 1950 vykazovala 76 obyvatel.

Zánik osídlení Doupovských hor byl vyvolán politickými událostmi vnitrostátními i mezinárodními. V roce 1948 po uchopení moci komunistickou stranou docházelo k velkým majetkovým změnám a zvrátům: znárodnování průmyslu, kolektivizaci zemědělství, vzniku státních statků. V mezinárodním měřítku je to období vyhrcojení se studené války a vzniku "železné opony". V této situaci u nás vznikají a jsou vysídlována "hraniční pásma", postupně "zdokonalována" a opatřena překážkami z ostnatého drátu a jsou vytyčovány a vysídlovány vojenské výcvikové prostory, nejenom Doupovské hory. Seznam "zaniklých" obcí a osad, tj. po 5. 5. 1945 zničených po nedosídlení atmosférickými činiteli (a z nepatrné části i válečnými událostmi) byl uveřejněn v r. 1964 (27) a vykazuje 460 položek. Je to zřejmě největší úbytek po pohromách třicetileté války.

Vojenský výcvikový prostor v Doupovských horách, označovaný podle nejvyššího vrcholu jako "Vojenský újezd Hradiště" vznikl v roce 1953 na základě zákona č. 169/49 Sb. o vojenských újezdech. Je určen pro zabezpečování výcviku pozemního vojska i letectva, a to i s použitím ostrého střeliva (A. Komár 7). Zaujímá nejen uvedené obce bývalého soudního okresu Doupov, ale i řadu dalších obcí v okolí, jež dnes všechny patří do okresu Karlovy Vary. Je pravda, že sídla na území vojenského újezdu byla vesměs zničena, avšak je dosud málo známo, že ministerstvo obrany, ale i všechny vojenské výcvikové prostory mají ekologická oddělení, která řídí vojenští odborníci-specialisté a pracují s velkým zaujetím pro ochranu přírody a krajiny. Pro oblast Doupovských hor je vypracován Územní plán vojenského újezdu Hradiště, v němž jsou vyznačeny všechny objekty důležité z hlediska ochrany přírody i objekty spadající pod ochranu kulturních památek (jde vesměs o stará hradiště a tvrziště). Na území újezdu je řada ochranných pásem vodních zdrojů zásobujících nejen vojska, ale i obyvatelstvo okolních obcí a dále řada ochranných pásem zdrojů minerálních vod. Na základě geologického výzkumu, který tam byl nově prováděn od 60. let (L. Kopecký 8, 9), byly zajištěny významné geologické lokality jako chráněné přírodní výtvory, zejména výskyty některých speciálních vulkanických hornin a žilných těles, výskyty dutin v sopečných

aglomerátech známé jako "sluje trpaslíků", prameny chladných kyselek a suché výrony oxidu uhličitého.

V letech 1987-89 byl proveden na území Doupovských hor první ucelenější průzkum fauny. Dlouhodobý výzkum flóry a vegetace ve vojenském prostoru prováděli vědečtí pracovníci Botanického ústavu CSAV. Podle jejich údajů je tam počet rostlinných druhů až dvojnásobně vyšší než v běžné zemědělsky obhospodařované krajině. Zvláště cenné lokality byly vyznačeny v územním plánu a mají tak zajištěnou ochranu. Jde o některé cenné lesní komplexy a o výskyty vzácných druhů teplomilné a suchomilné flóry.

Všechny tyto výzkumy ukázaly, že negativní vlivy výcviku vojsk jsou omezeny na poškození jen malých ploch, které se velmi rychle regenerují.

Na rozdíl od přírodovědců česká geografie nevěnovala Doupovským horám téměř žádnou pozornost. Patrně jedinou samostatnou práci s touto tematikou od r. 1945 je geomorfologická studie J. Loučkové (13); která ovšem shrnuje většinou jen starší poznatky. Jižním předpolím Doupovských hor se zabýval V. Král (10, 11). Při novém geomorfologickém členění reliéfu České republiky (J. Demek a kol. 4) byl celek Doupovských hor rozčleněn na tři podcelky, a to Jehličenskou hornatinu na severu (podle vrcholu Velká Jehličná 828 m), Hradištskou hornatinu na jihu (Hradiště 934 m) a Rohozeckou vrchovinu ve východním podhůří podle obce Kadaňský Rohozec. Toto členění zavedli ovšem již v minulém století badatelé němečtí, kteří nerozlišovali třetí podcelek ve východním podhůří. Učinil tak nejdříve geolog F. Hochstetter (12), který severní část hor nazval Liesener Basaltplatte podle stejnojmenného vrchu a bývalé obce Liesen - Litoltova a jižní část Burgstadtlter Masse (Burgstadtlberg - Hradiště). Z období před rokem 1945 nemůžeme uvést žádnou českou geografickou práci věnovanou Doupovským horám, pokud pomineme drobné vlastivědné příručky okolních okresů (E. Bollech 2, J. Polánka 14, M. Svobodný). Zato však z této doby, ale již i z doby před vznikem Československa, existuje početná německá literatura vlastivědná, historická i geografická, kterou nemůžeme pominout, chceme-li poznat minulost tohoto území. Někdejší doupovské gymnázium vydávalo již na rozhraní 19. a 20. století své výroční zprávy, v nichž profesori, místní znalci, uveřejnili řadu cenných příspěvků. Je třeba jmenovat i práce vyšlé z bývalých německých ústavů geografie a geologie Karlovy univerzity v Praze, M. Danzera (3), K. Schneidera (16, 17, 18), W. R. Zartnera (22) a F. Bienera (1).

Málokterá část našeho státního území prodělala v nedávné minulosti tak dramatické změny jako území Doupovských hor. Ale ani v dnešní době není tato oblast bez problémů. Pozvolný staletý vývoj krajiny byl přerušen úplným vysídlením a zastavením hospodářské činnosti člověka. Příroda v území pod vojenskou správou je mimořádně dobře zachovalá a prodělává nerušený vývoj, ale současně je ve výcvikových prostorech říčena. Jestliže se v současné době zamýšlíme nad budoucností tohoto území, je třeba poznat i jeho minulost.

Literatura:

1. BIENER, F.: Geologisch-petrographische Studien aus der Südhälfte des Duppauer Gebirges. Lotos, 88, Prag 1942, s. 1-23.
2. BOLLECH, E.: Podbořansko. Stručná informační příručka. Nákl. Inspektorátu českých škol v Podbořanech, Podbořany 1924, 72 s.
3. DANZER, M.: Morphologische Studien im mittleren Egergebiete zwischen dem Karlsbad-Falkenauer und dem Komotau- Teplitzer Tertiärbecken. Arbeiten d. Geogr. Inst. d. Deutschen Universität Prag, N. F., Prag 1922, s. 13-48.
4. DEMEK, J. a kol.: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČSR. Praha, Academia 1987, 584 s.
5. KAPRAS, J.: Mapa poněmčování zemí koruny České 1:600 000. Praha, Unie 1918.
6. KARELL, V.: Das Duppauer Gebirge. Erzgebirgs-Zeitung, Teplitz-Schönau 1923, 1924, 44, s. 105-110, 129-138, 45, s. 3-7, 26-31.
7. KOMÁR, A.: Hradiště - území (ne)známé. Čs. armáda. Může vás zajímat? Praha, FMO 1992, s. 9-20.
8. KOPECKÝ, L.: Třetihorní vulkanismus. Vysvětlivky k přehled. geolog. mapě CSSR 1:200 000, list Karlovy Vary M-33-X III, Praha 1963, s. 172-184.

9. KOPECKÝ, L.: Třetihorní vulkanismus. Vysvětlivky k přehl. geolog. mapě ČSSR 1:200 000, list Teplice M-33-XIV, Praha 1963, s. 154-182.
10. KRÁL, V.: Zarovnané povrchy v jižním předpolí Doupovských hor. Acta Univ. Carolinae, Geographica, 1/2, Praha, UK 1971, s. 39-47.
11. KRÁL, V.: Über die sogenannten "Zwerglöcher" in der Umgebung von Karlovy Vary (Karlsbad). Acta Univ. Carolinae, Geographica, 8, Praha, UK 1973, č. 1, s. 19-25.
12. HOCHSTETTER, F.: Verhältnisse des Duppauer Basalt-Gebirges in Böhmen. Jahrbuch d. Geol. Reichsanst., Wien 1856, s. 194-195
13. LOUCKOVÁ, J.: Ke geomorfologii Doupovských hor. Sborník ČSZ, 72, Praha, Academia 1967, s. 296-304.
14. POLÁNKA, J.: Kadaňsko. Stručný popis okresu. Nákl. Inspektorátu českých škol v Žatci, Žatec 1928, 24 s.
15. PROFOUS, A.: Místní jména v Čechách, I. díl A - M, Praha, ČSAV 1947, 726 s.
16. SCHNEIDER, K.: Das Duppauer Mittelgebirge in Böhmen. Mitteil. d. Geogr. Ges., 49, Wien 1906, s. 60-73.
17. SCHNEIDER, K.: Zur Orographie und Morphologie Böhmens. Prag, Ges. zur Förderung deutscher Wissenschaft u. Literatur 1908, 261 s..
18. SCHNEIDER, K.: Das Duppauer Gebirge. Erzgebirgs-Zeitung, 30, Teplitz-Schönau 1909, s. 237-242.
19. SKALA, E.: Die Entwicklung der Sprachgrenze in Böhmen von 1300 bis etwa 1650. Acta Univ. Carolinae, Philologica, 5, Praha, UK 1968, s. 7-16.
20. STOCKLÖW, F. J.: Der Bezirk Kaaden. Das Buch der Heimat. Kaaden 1890, 469 + IV s.
21. TIPPMANN, M.: Geschichte der Stadt Duppau in Böhmen. Verlag der Stadtgemeinde Duppau, Duppau 1895, 82 s.
22. ZARTNER, W. R.: Geologie des Duppauer Gebirges. I. Nördliche Hälfte. 2.Bd., Prag, Abhandl. d. Deutschen Ges. d. Wiss. und Künste in Prag 1938, 132 s.

Další materiály:

23. Heimatstube und Archiv Kaaden-Duppau-Klösterle, Weissenburg/Bayern.
24. Statistické lexikony obcí v Čechách 1920, 1930.
25. Seznamy obcí v zemi České podle stavu z r. 1945, 1946, 1948.
26. Seznam obcí v zemích Českých podle správního rozdělení z 1. 2. 1949.
27. Přehled obcí a částí v ČSSR, jejichž názvy zanikly, byly změněny nebo se staly místními částmi v době od 5. 5. 1945 - 1. 7. 1964. Praha, Nakladatelství dopravy a spojů 1964, 104 s.

Zusammenfassung

DOUPOV (DUPPAU) UND DOUPOVSKÉ HORY (DAS DUPPAUER GEBIRGE) - VERGANGENHEIT UND GEGENWART

Das Duppauer Gebirge in Böhmen gehört heute zu den am wenigsten bekannten Gebieten der ganzen Tschechischen Republik. Der Grund liegt nicht vielleicht in der Entlegenheit von den größeren Stadtzentren, sondern in der Tatsache, daß der größte Teil des Gebirges vor 40 Jahren zum Sperrgebiet erklärt wurde. Im Jahre 1953 wurde dort ein Truppenübungsplatz errichtet, der noch heute besteht. Im Laufe dieser 40 Jahre wurden alle zivilen Kontakte zu diesem Gebiet völlig abgebrochen und alle Informationen über die Gegend geheimgehalten.

Die ersten historischen Berichte über die Besiedlung dieses Gebietes haben wir bereits aus dem 11. und 12. Jahrhundert. In dem bekannten oberpfälzischen Kloster in Waldsassen wird eine Urkunde aufbewahrt, aus der hervorgeht, daß der tschechische Landedelmann Milgost im Jahre 1193 zwei Dörfer im Duppauer Gebirge dem Zisterzienserorden in Maschau (tschechisch Mašřov) bei Podersam (tsch. Podbořany) gewidmet hat. Es ist bekannt, daß die Klöster in dieser Zeit deutsche Siedler aus Bayern oder Sachsen auf ihre Güter in Böhmen gerufen haben, die meisten Ortsnamen des Duppauer Gebirges deuten aber zweifellos auf slawische Herkunft. Auch der Name des zentralen Ortes Duppau - Doupov ist eindeutig tschechisch (altschechisch dūpa = Höhlraum, Höhlung). Dies beweist u. a. das Vorkommen ähnlicher Ortsnamen in anderen slawischen Ländern, z. B. in Bulgarien. Die Dörfer in der weiteren Umgebung von Duppau - Doupov waren zuerst im Besitz des tschechischen Kleinadelsgeschlechtes der Doupovcové z Doupova (in der deutschen Literatur: Gutscherrschaft der Duppauvece). Nach deutschen Geschichtsquellen wurde das ganze Gebiet bereits bis Ende des 13. Jahrhunderts völlig eingedeutscht, nach tschechischen Quellen wurde das aber erst im 16. Jhd. der Fall. In der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts blüht der Ruhm der Joachimstaler Silberbergwerke im nahen Erzgebirge auf, Eigentum des deutschen Adelsgeschlechtes Schlick. Damit hing ein großer Zustrom nicht nur der deutschen Berg- und Fachleute, aber auch anderer Siedler nach Westböhmen. Im Jahre 1565 heiratete Graf Christoph Schlick die letzte Erbin des tschechischen Geschlechtes Doupovcové z Doupova und dadurch wurde er auch Herr des ganzen Duppauer Gebietes. Seit dieser Zeit war die Gutscherrschaft von Duppau fast immer

im Besitz verschiedener deutscher Adelsgeschlechter. Der letzte Eigentümer bis 1945 war Graf Kurt von Zedtwitz.

Die kleine Stadt Duppau-Doupov mit etwa 1500 Einwohnern war 1945 Sitz eines Kreisgerichtes und Finanzamtes und hatte ein Schloß, zwei Kirchen, ein Stiftsgymnasium, ein Heimatmuseum, ein Brauhaus, vier Mühlen u. a. Die Stadt und der ganze Kreis hatten fast ausschließlich deutsche Bevölkerung, die amtlichen Statistiken aus der ersten und auch aus der zweiten Vorkriegszeit zeigen allerdings einen langsamen, aber ständigen Rückgang der Bevölkerungsanzahl. Diese Entwicklung wurde dann 1945-1946 mit der Aussiedlung der deutschen Bevölkerung radikal beendet. Die neu angesiedelten Tschechen, deren Anzahl in den ersten Nachkriegsjahren nur etwa ein Drittel der ursprünglichen deutschen Bevölkerung ausmachte, mußten aber bei der Errichtung des Truppenübungsplatzes spätestens bis 1950 auch das ganze Gebiet wieder verlassen. Die Dörfer im betreffenden Gebiet und auch die Stadt Duppau wurden vernichtet und dem Boden gleichgemacht.

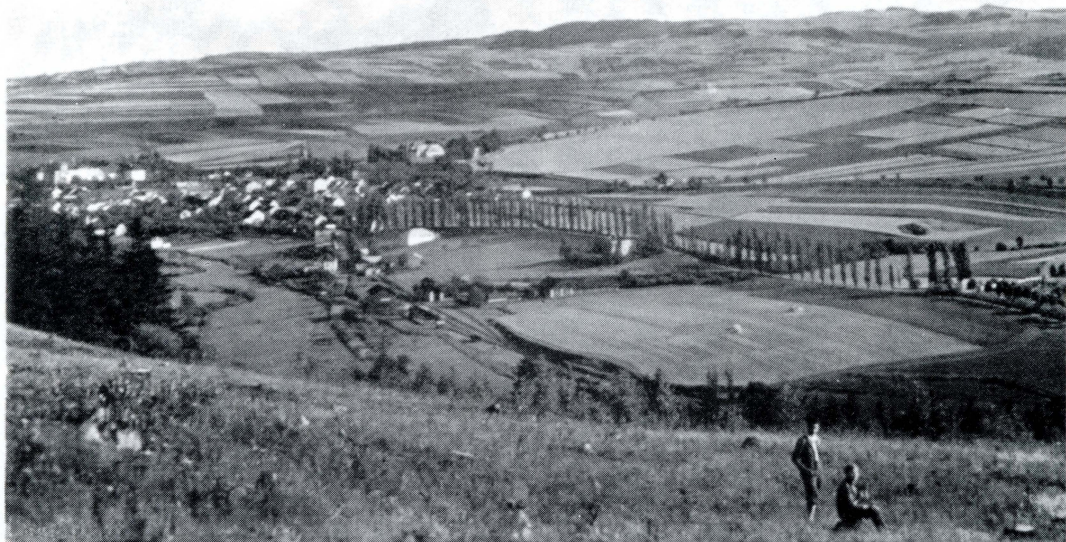
Der Untergang der Besiedlung des Duppauer Gebirges wurde durch die politischen Ereignisse nach 1945 hervorgerufen. Nach der Machtergreifung durch die kommunistische Partei 1948 kam es zu großen Veränderungen im ganzen Gebiet der CSR, vor allem im Bereich der Eigentumsverhältnisse. Es ist die Zeit des beginnenden kalten Krieges und der Entstehung des eisernen Vorhangs. In dieser Lage entsteht gegenüber den "kapitalistischen Nachbarstaaten" eine 2 bis 5 Km breite Grenzsperrzone, in der alle Siedlungen entvölkert und vernichtet wurden und die mit einem streng bewachten Stacheldrahtzaun abgeriegelt wurde. Es werden neue Truppenübungsplätze (nicht nur im Duppauer Gebirge) errichtet, wo ähnliche Maßnahmen getroffen wurden. Aus einem Verzeichnis, welches erst 1964 veröffentlicht wurde geht hervor, daß durch diese Ereignisse in Böhmen und Mähren mehr als 460 Siedlungen verschwunden sind. Das ist die größte Katastrophe nach dem Dreißigjährigen Krieg.

Der Truppenübungsplatz im Duppauer Gebirge wird heute nur zu einem Drittel der Gesamtfläche für Übungen genutzt. Für die Bewirtschaftung der landwirtschaftlichen Flächen und der Wälder sorgt ein eigener (militärischer) Betrieb. Die militärische Verwaltung hat aber auch eine ökologische Abteilung, in der Spezialisten für den Natur- und Landschaftschutz arbeiten. Es wurde ein Gebietsplan erarbeitet, in den alle wichtigen Vorkommen der organischen und anorganischen Besonderheiten eingetragen und geschützt werden. Neue naturwissenschaftliche Forschungen haben gezeigt, daß die negativen Einflüsse der Ausbildung der Armee auf kleine Flächen beschränkt sind. Demgegenüber haben die Ausschaltung der Touristik und der Landwirtschaft sowie die Absenz der Industrie im größten Teil des ganzen Truppenübungsplatzes die natürliche Entwicklung der Biotope und der ganzen Landschaft ermöglicht. Es haben sich viele seltene Pflanzen- Tier- und Vogelarten im Gebiet verbreitet, welche in einer "normal" landwirtschaftlich genutzten Landschaft nicht verkommen. Trotzdem bleibt das Duppauer Gebirge ein Gebiet der großen Gegensätze: die langjährige Entwicklung der Kulturlandschaft wurde unterbrochen, die Natur wurde in den Übungsplätzen vernichtet, aber in anderen nicht genutzten Flächen ist sie außerordentlich gut entwickelt.

(Adresa autora: Anežky Malé 769, 149 00 Praha 4.)

Došlo do redakce 15. 12. 1992

Lektorovali G. Stübiger, J. Kynčil

1. Městečko Doupov mezi dvěma světovými válkami. Na pravém okraji Doupova zalesněný vrch Niva (Flurhübl) se zámek, v pozadí na obzoru Hradiště (934 m n.m.).
2. Svažité náměstí v Doupově, jak vypadalo ve 30. letech. Snímky z archívu újezdního úřadu VVP Hradiště.

3. Letecký snímek Doupova a okolní zemědělské krajiny v roce 1938.

4. Letecký záběr stejného území ve srovnatelném měřítku v roce 1991.
Snímky zapůjčeny Vojenským topografickým ústavem.

5. Barokní kostel na náměstí Doupova byl postaven v 18. století.

6. Doupovské gymnázium ve 30. letech. Snímky z archivu újezdního úřadu VVP Hradiště.

7. Ráz kajiny v Doupovských horách využívaný pro bojová cvičení na území VVP Hradiště. Snímek A. Komár.

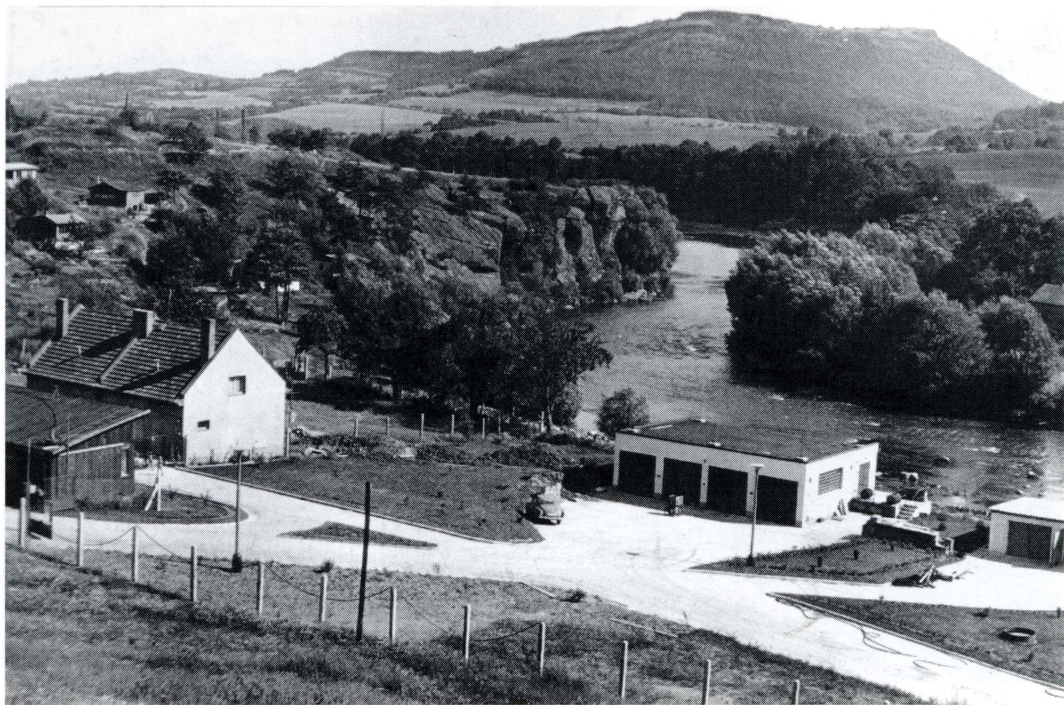
8. Skalnatý nárazový svah meandru Ohře v granulitových rulách pod Kadaní, na počátku kaňonovitého údolí.

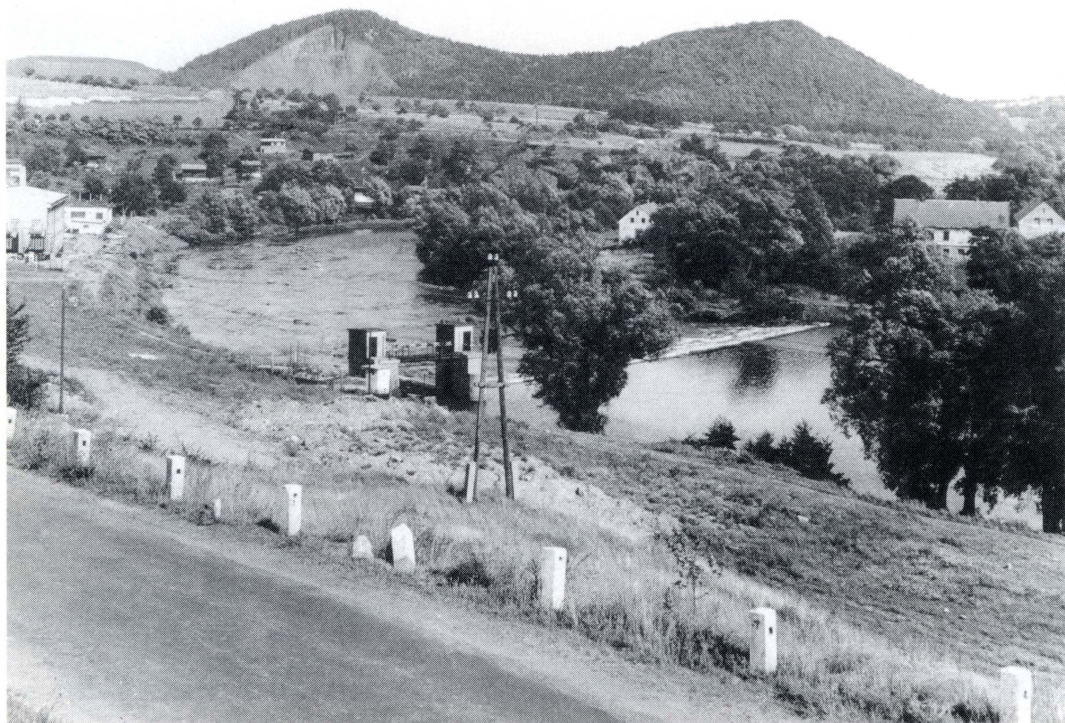

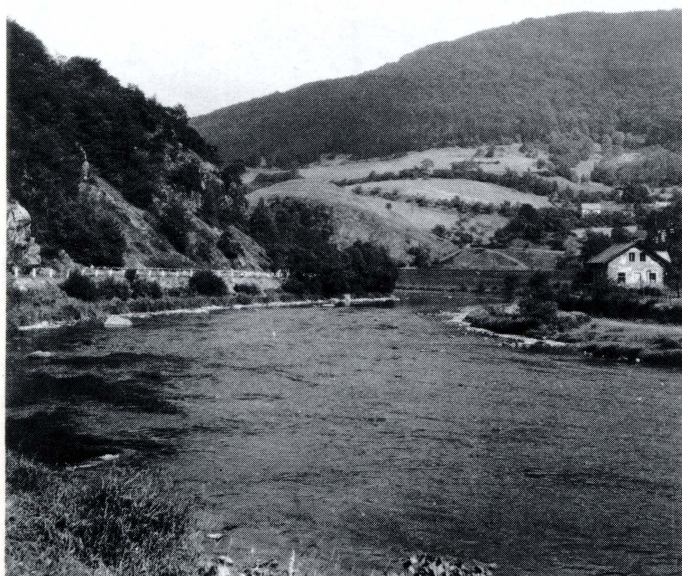
9. Střední část kaňonovitého údolí Ohře v granulitových rulách pod Kadaní, do něhož zasahuje vzdutí Nechranické nádrže.

10. Široce rozevřené údolí Ohře mezi Kláštercem nad Ohří a Kadaní při severovýchodním úpatí Doupovských hor (Úhošť 593 m) se zařezává do krystalického podloží vulkanitů.

11. Údolí Ohře na styku Doupovských hor a Mostecké pánve. Uprostřed na levém břehu řeky staropleistocenní terasy, v pozadí dvou vrcholový leucititový Špičák (407 m).

12. Údolí Ohře u Stráže nad Ohří prořezává v dolních částech svahů krystalinické podloží vulkanitů Doupovských hor.

13. Kaňonovité údolí Ohře pod ústím Úhošťanského potoka. Balvani té koryto s rulovými prahy v místech největšího sklonu řeky na našem území. Dnes pod hladinou Nechanické nádrže. Záběry z roku 1964.

14. Obří hrnce v granulitových rulách v korytě Ohře. Dnes zaplaveno Nechanickou nádrží. Snímky B. Balatky.

